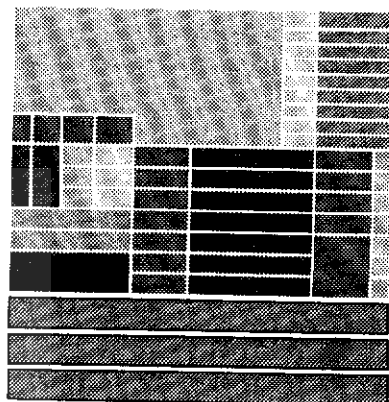

مقالات اقتصادی

ژوئیه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

اقتصادی

جایگاه ایران در روند رشد اقتصاد جهانی در سال ۱۹۹۳ - بخش اول: تولید ناخالص ملی، اقتصاد جهانی - قسمت چهارم - وحشت نیروی کار، ایجاد جامعه باز یافت.

اقتصادی - افسانه

بازگشت مغزها .

تکنولوژی

گسل‌های خشمگین .

انرژی

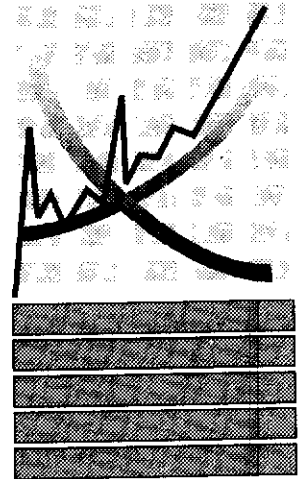
شاخص‌های کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ۲ / ۳۴ درصد افزایش یافت . شاخص بهای عمده‌فروشی کالاها ۲ / ۴۶ درصد ترقی کرد . صادرات کشور از نظر وزن ۳۵ درصد و از لحاظ ارزش ۱۷ درصد افزایش نشان می‌دهد . در برنامه دوم ارزش تولیدات معدنی کشور به ۲۵ میلیارد دلار میرسد .

اقتصاد

وضعیت رشد اقتصاد جهانی

با توجه به نمودار شماره ۴ یک، رشد تولید ناخالص ملی در جهان در سال ۱۹۹۳ از یک رقم ۴/۰ درصدی فراتر نرفت، که دلیل عمده آن رشد منفی کشورهای اروپای شرقی و مرکزی بود. نکته قابل توجه در نمودار یک، رشد کشورهای در حال توسعه به خصوص کشور چین بود که با رشد ۱۳/۴ درصدی خود توجه تمامی کارشناسان بین المللی را به سمت خود جلب کرد. به طور کلی کشورهای در حال توسعه با رشد ۳/۸ درصدی، کشورهای توسعه یافته با رشد ۱/۴ درصدی و کشورهای اروپای شرقی و مرکزی با رشد منفی ۹/۹ درصدی تولید ناخالص ملی خود، به ترتیب مقامهای اول تا سوم را در افزایش رشد تولید به خود اختصاص دادند.

در بعضی از کشورهای اروپای غربی و نوسانات شدید نرخ برابری دلار با سایر ژاپن با شکست روبه رو گردید. و در مقابل اکثر کشورهای در حال توسعه، به خصوص کشورهای جنوب غربی آسیا همچون مالزی، اندونزی و فیلیپین و کشور چین بار شد اقتصادی قابل ملاحظه ای مواجه بودند. در این نوشتار سعی برای این است تا جایگاه ایران در روند رشد اقتصاد جهانی، به خصوص در میان کشورهای در حال توسعه تبیین گردد. علیهذا در ابتدا نگرشی خواهیم داشت بر مسیر رشد تولید ناخالص ملی در کشورهای مختلف جهان، با توجه به بلوکهای اقتصادی موجود، سپس به بررسی رشد جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با رشد اقتصاد کلان تولید ناخالص ملی در میان کشورهای در حال توسعه به خصوص کشورهای آسیای شرقی خواهیم پرداخت.

جایگاه ایران در روند

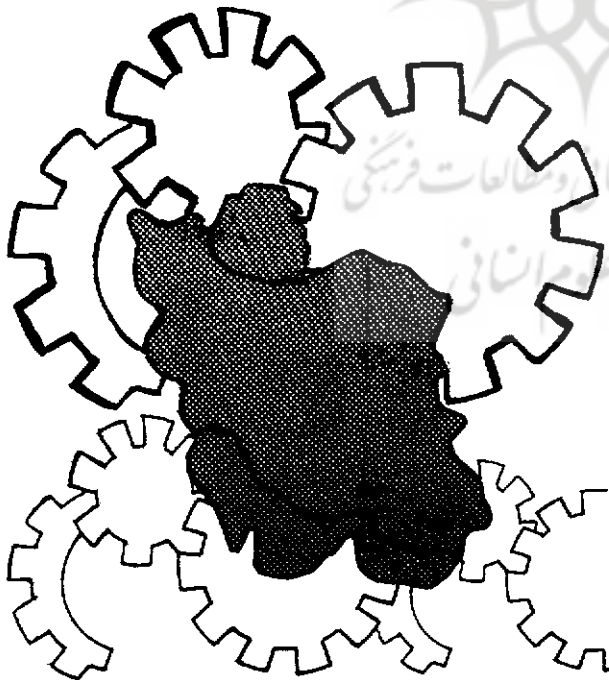
رشد اقتصاد جهانی در سال

۱۹۹۳

بخش اول:

تولید ناخالص ملی (GNP)

از: سعید شیخانی

در سال ۱۹۹۳ اقتصاد جهانی همانند سالهای ۱۹۹۱ و ۱۹۹۲ به رشد خزنده خود ادامه داد، و این در حالی بود که تلاش کشورهای توسعه یافته، جهت تلاش کشورهای توسعه یافته، جهت بهبود وضع اقتصاد اینگونه کشورها به جایی نرسید، به عنوان مثال تلاش کشورهای آمریکای شمالی در ارتباط با موضوع فوق به علت بالا بودن نرخ بهره

جدول شماره ۱: میزان رشد تولید ناخالص ملی در بلوکهای اقتصادی - فوق الذکر طی سالهای ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ را نشان می‌دهد:

گردیده بود، در نیمه اول سال ۱۹۹۳ با بحران مواجه گردید، ولی در اواخر سال فوق، وضعیت دوباره به حالت طبیعی خود برگشت، که این امر باعث

نام بلوکهای اقتصادی / درصد رشد	۱۹۹۲	۱۹۹۳
- جهان	۱/۸	۱/۲
- کشورهای در حال توسعه	۳/۳	۳/۸
- کشورهای توسعه یافته	۱/۸	۱/۲
- اروپای شرقی و مرکزی	-۱۵/۵	-۹/۹

جدول شماره ۱: درصد تغییرات رشد تولید ناخالص ملی در جهان و بلوکهای اقتصادی مختلف طی سالهای ۱۹۹۲-۱۹۹۳

در ادامه به بررسی وضعیت رشد تولید ناخالص ملی در بعضی از کشورهای متعلق به هر یک از بلوکهای اقتصادی فوق خواهیم پرداخت:

الف: رشد تولید ناخالص ملی در کشورهای توسعه یافته:

در کشور آمریکا به بود اقتصاد دبی که از اواخر سال ۱۹۹۱ میلادی آغاز

گردید تا تولید ناخالص ملی آمریکا در سال ۱۹۹۳ بار شد ۴ درصدی خود نسبت به سال ۱۹۹۲ میلادی به رشد کمابیش مطلوبی دست یابد. رشد GNP ایالت متحده آمریکا در سال ۱۹۹۳ در حدود ۳ درصد بود و این در حالی بود که میزان فوق در سال ۱۹۹۲ برابر با ۶/۲ درصد بود. رشد فوق باعث گردید تا در صد

بیکاری در کشور آمریکا کاهش یافته و از ۷/۴ درصد در سال ۱۹۹۲ به ۸/۸ درصد در سال ۱۹۹۳ برسد.

قابل ذکر است با وجود اینکه تقاضای خارجی به دلیل رکود بازارهای اقتصادی دیگر کشورها تا نرسیده به روی تولید ناخالص داخلی GNP آمریکا داشت، ولی تقاضای بخش خصوصی داخل آمریکا در بخش مسکن و مصرف خانوار بار شد قابل توجهی مواجه بود که این امر توانست سیاستهای پولی آمریکا را تقویت کرد و به متبوع آن حجم تولید ناخالص ملی آن کشور نیز افزایش یابد. (نمودار شماره ۲)

وضعیت GNP در دیگر کشورهای توسعه یافته، به غیر از کشور انگلیس با تنشهای حادی روبرو بود، و در واقع می‌توان سال ۱۹۹۳ را برای اقتصاد کشورهای هم‌چون کشورهای اروپای غربی و ژاپن، سال رکود کامل نام نهاد. در کشور ژاپن رشد تولید ناخالص ملی تقریباً متوقف بود، که البته دلیلش

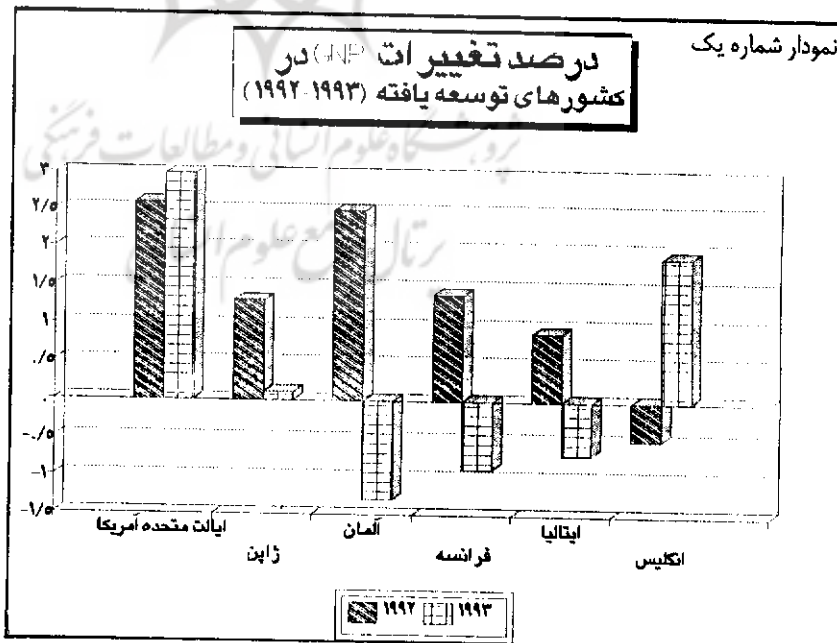
اصلی آن افزایش نرخ برابری بین دو برابر دیگر ارزهای معتبر و تعدیل ترازهای خارجی این کشور بود. (نمودار شماره ۲) در اروپای غربی نیز همانطور که در بالا بیان گردید، برخلاف انتظار، شرایط اقتصادی در سال ۱۹۹۳ بدتر گردید، و اکثر دولت‌ها با وضعیت وخیمی مواجه بودند، چرا که از یک طرف با ناامانی اقتصادی و مشکل بیکاری دست به گریبان بود و از طرف دیگر با تأثیرات کسری بودجه‌های هنگفت خود مقابله می‌نمودند.

در کنار کساد اقتصادی آلمان، اکثر کشورهای جامعه اروپا نیز بعد از یک رشد کوتاه در اواسط سال ۱۹۹۳ بار کسود مواجه گردیدند، و این در حالی بود که کشور انگلستان بار شد تولید ۱/۹ درصدی خود سال خوبی را پشت سر گذاشت. (نمودار شماره ۲)

نرخ بیکاری نیز در اکثر کشورهای اروپای غربی در سال ۱۹۹۳ افزایش یافته، و در آلمان به ۸/۳ درصد (در مقابل ۷/۶ درصد در سال ۱۹۹۲) و در فرانسه به ۱۱/۷ درصد رسید.

قابل ذکر است کم‌سیاست‌هایی که در کشورهای جامعه اروپا در سال ۱۹۹۳ اتخاذ گردید کاملاً "بایکدیگر متفاوت بود و عموماً" تابع نوسانات موجود در بازار ارز در سال ۱۹۹۲ بود.

به عنوان مثال کارشناسان اقتصادی دلیل بهبودی وضعیت اقتصادی انگلیس را در خروج این کشور از مکانیسم نرخ ارز (ERM-ENCHANGE RATE MECHANISM) و نزول ارزش پول این کشور و متبوع آن افزایش صادرات انگلیس می‌دانند. جدول شماره ۲ میزان رشد GNP در بعضی از کشورهای توسعه یافته طی سالهای ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ را نشان می‌دهد.

میزان رشد وجود داشت به صورتی که در برابر رشد کشورهای آسیا و آمریکا لاتین، فقر بالای کشورهای آفریقای به چشم می خورد.

در سال ۱۹۹۳، کشورهای مقروض در حال توسعه و نستانند از پائین بودن نسبی نرخ بهره، جهانی که با کاهش حجم فرض آنها در دراز مدت می شود بهره ببرند، ولی در برابر این امر، ادامه کسادی ورکود موجود در کشورهای صنعتی، تأثیرات منفی شدیدی بر کشورهای در حال توسعه (با کاهش قیمت کالاهای آنها) داشته است. رشد GNP در قاره آفریقا در سال ۱۹۹۳، ۱/۲ درصد بود که نسبت به سال ۱۹۹۲ (۸/۸ درصد) با رشد ۴/۴ درصدی روبرو بود، ولی چون این میزان رشد، از نرخ رشد جمعیت قاره آفریقا کمتر بود، این امر باعث ادامه وجود فقر و توسعه در قاره آفریقا گردید. (نمودار شماره ۳)

در آمریکا لاتین بهبودی ملایمی که از سال ۱۹۹۱ در وضع تولید ناخالص ملی آن آغاز گردید، ادامه پیدا کرد، و میزان تولید ناخالص ملی آن به ۲/۹ درصد در سال ۱۹۹۳ رسید. (نمودار شماره ۳)

کشورهای آمریکای لاتین را می توان بر اساس بهبودی وضع آنها در دوره ۱۹۹۳-۱۹۹۲ به چهار گروه تقسیم نمود.

- ۱- کشورهایی که از حالت رکود و کساد به حالت بهبودی تمایل یافتند.
- ۲- کشورهایی که دارای نرخ رشد تکاثری بودند.
- ۳- کشورهایی که دارای نرخ رشد نزولی بودند.
- ۴- کشورهایی که به کساد ورکود کشیده شوند.

آغاز گردید) می باشد.

در ارتباط با کشورهای مشترک المنافع باید اذعان داشت که تولید ناخالص ملی آنها در سال ۱۹۹۳ با وجود کاهش، نسبت به سال ۱۹۹۲ با بهبودی ملایمی همراه بوده است.

در بین کشورهای اروپای غربی و مرکزی تنها در کشورهای یوگسلاوی (صربستان و مونتنگرو) وضعیت تولید ناخالص ملی نسبت به سال ۱۹۹۲ بدتر گردیده است.

چ: رشد تولید ناخالص ملی در کشورهای در حال توسعه:

در سال ۱۹۹۳ پایه های رشد تولید ناخالص ملی در جهان در کشورهای در حال توسعه متمرکز بود، به طوری که میزان رشد در سال فوق در اینگونه کشورها بیش از ۳/۸ درصد بود و این در حالی است که میزان فوق در سال ۱۹۹۲ برابر با ۳/۳ درصد بوده است.

با این وجود اختلاف بسیاری بین کشورهای در حال توسعه در ارتباط با

نام کشور	۱۹۹۲	۱۹۹۳
ایالات متحده آمریکا	۲/۶	۳
ژاپن	۱/۳	۰/۱
آلمان	۲/۵	-۱/۳
فرانسه	۱/۴	-۰/۹
ایتالیا	۰/۹	-۰/۷
انگلیس	-۰/۵	۱/۹

جدول شماره ۲ (تغییرات بعد درصد)

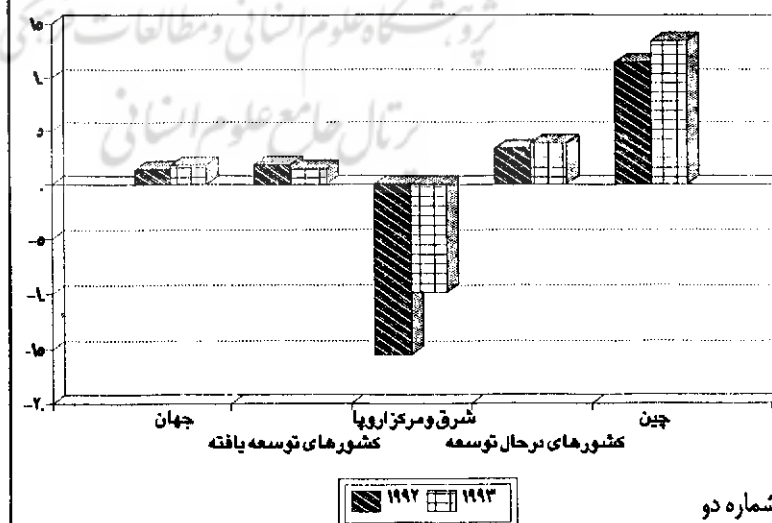
وضع اقتصادی را اینگونه کشورها می باشد.

کسادی کشورهای اروپای غربی، کسب بودجه های سنگین و کاهش نرخ ارز اینگونه کشورها باعث ایجاد مشکلات فراوانی برای آنها گردیده است، ولی در هر صورت علائمی از بهبود وضع اقتصادی کلان تعدادی از این کشورها به چشم می خورد، که این امر به دلیل سرعت عمل بعضی از کشورهای فوق در انتقال اقتصاد آنها از اقتصاد بسته به اقتصاد بازار (کماز سال ۱۹۸۹

ب: رشد تولید در اروپای شرقی و مرکزی:

کاهش (تولید ناخالص ملی) در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی در سال ۱۹۹۳ نیز ادامه یافت، و با وجود اینکه تولید ناخالص ملی نسبت به سال ۱۹۹۲ بار شد مثبت روبرو بود ما ست ولی با این حال رشد هنوز منفی می باشد. در این سال میزان GNP بار شد منفی ۱۰ درصد نسبت به سال ۱۹۹۲ (که تولید بار شد منفی ۱۶ درصد همراه بود ما ست) تا حد و دی نشانگر بهبودی

درصد تغییرات GNP در جهان (۱۹۹۲-۱۹۹۳)

نمودار شماره دو

روند رشد تولید در ایران در سال ۱۹۹۳

سال ۱۹۹۳ در ایران سالی بود که رسماً "برنامه" اول جمهوری اسلامی ایران به پایان می‌رسید، به همین دلیل در ابتدا انگری خواهیم داشت بر روند رشد تولید ناخالص ملی طی سلسله‌های ۱۳۷۲-۱۳۶۹ در ایران.

سال ۱۳۶۹ را می‌توان سال شروع دوران رونق اقتصادی دانست، که پس از رکود نسبی چهار سال قبل از آن، با شروع دور رونق، اقتصاد کشوریکی از بالاترین نرخهای رشد اقتصادی را تجربه نمود، ولی نکته مهم در این سال این است که درصد زیادی از رشد

اقتصادی متعلق به سال ۱۳۶۹ مربوط به رشد ارزش افزودن بخش نفت و بکارگیری ظرفیت خالی کارخانه‌ها بود. است، ولی در هر حال فعالیتهای دولت در زمینه سرمایه‌گذاری در بخشهای زیر-بنایی و افزایش تولید را نیز نمی‌بایست از نظر دور داشت. در سال ۱۳۶۹ تولید ناخالص ملی به‌قیمتهای ثابت سال ۱۳۶۸ به‌نسبت به سال ۱۳۶۹ در درصد رشد

مواجه بود. در سال ۱۳۷۰ تولید ناخالص ملی به‌قیمتهای ثابت، سال ۱۳۶۹ به نسبت به سال ۱۳۶۹ در درصد رشد همراه بود که این تقلیل آنگر رشد نسبت به سال قبل را می‌باید در کاهش و رشد ارزش افزودن بخش نفت در سال ۱۳۷۰ جستجو کرد، و فوراً عرضه نفت در سال ۱۳۷۰ و رکود حاکم بر اقتصاد کشورهای صنعتی از طرفی باعث کاهش بهای نفت و از طرف دیگر باعث کاهش آنگر رشد تولید و صدور نفت خام ایران گردید.

در سال ۱۳۷۰ تولید ناخالص ملی به‌قیمتهای ثابت، سال ۱۳۶۹ به نسبت به سال ۱۳۶۹ در درصد رشد همراه بود که این تقلیل آنگر رشد نسبت به سال قبل را می‌باید در کاهش و رشد ارزش افزودن بخش نفت در سال ۱۳۷۰ جستجو کرد، و فوراً عرضه نفت در سال ۱۳۷۰ و رکود حاکم بر اقتصاد کشورهای صنعتی از طرفی باعث کاهش بهای نفت و از طرف دیگر باعث کاهش آنگر رشد تولید و صدور نفت خام ایران گردید.

در سال ۱۳۷۱ روند اصلاحات ادامه یافت ولی به دلیل نامساعد بودن

OF SOUTH-EAST ASIAN NATIONS)

شامل: اندونزی، مالزی، فیلیپین و تایلند در سال ۱۹۹۳ از رشد بهتری برخوردار بودند، به‌طوریکه تولید ناخالص ملی کشورهای دو گروه فوق به ترتیب بارشده معادل ۶/۵ و ۶ درصد در سال ۱۹۹۳ همراه بود و این در حالی است که این کشورها در سال ۱۹۹۲ به ترتیب بارشده معادل ۳/۱۵۵ / ۶ درصد مواجه بودند. در میان دو گروه فوق، رشد تولید ناخالص ملی کشور فیلیپین (۸ درصدی) با نمود بیشتری مواجه بود.

کشور چین نیز به علت سرمایه‌گذاری عظیم بارشده ۲۰ درصدی تولید صنعتی مواجه بود. که این امر باعث ایجاد یک رشد تولید ناخالص ملی ۱۳/۴ درصدی در سال ۱۹۹۳ (در برابر ۱۱/۴ درصد در سال ۱۹۹۲) گردید.

پشتیبان مالی قوی همچون چین را اضافه نمود. در کشورهای فوق کمبود نیروی کار و تنگناهای زیربنایی از موانع مهم رشد محسوب می‌گردد. جدول شماره ۳ درصد تغییرات رشد تولید ناخالص ملی در مناطق آسیا، آفریقا و آمریکای جنوبی، راطمی سالهای ۱۹۹۲-۱۹۹۳ نشان می‌دهد.

نام مناطق	۱۹۹۲	۱۹۹۳
آسیا	۴/۸	۵
آفریقا	۰/۸	۱/۲
آمریکای جنوبی	۲/۷	۲/۹

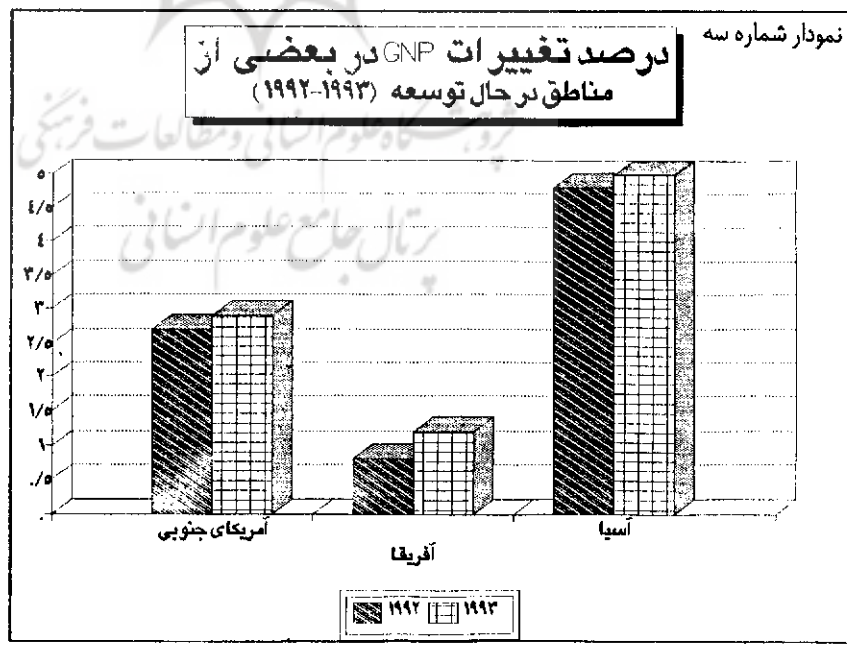
جدول شماره ۳ (تغییرات درصد)

کشورهای تازه صنعتی‌شد ما سیاتی (NIES-NEWLY INDUSTRIALIZING COUNTRIES) شامل هنگ کنگ، کره جنوبی، سنگاپور و تایوان و کشورهای عضو سازمان ملل جنوب غربی آسیا (ASEAN, ASSOCIATION

در مورد کشورهای گروه اول، می‌توان از کشورهایی همچون برزیل و پرو نام برد، که در این ارتباط، کشور برزیل بعد از سه سال ناپسامانی، جهت بهبودی تولید ناخالص ملی منطقه‌ای در سال ۱۹۹۳ فعالیت خوبی را از خود نشان داد. کشورهای گروه دوم شامل بولیوی،

کلمبیا و پاراگوئه می‌باشند، و کشورهای گروه سوم شامل آرژانتین، شیلی و کاستاریکا بود. در ارتباط با کشورهای گروه چهارم می‌توان از کشور نیکاراگوئه نام برد.

در آسیا کشورهای در حال توسعه در یک دهه اخیر به رشد قابل توجهی دست یافتند، که در سال ۱۹۹۳ نیز این رشد ادامه داشت. در این سال ما شاهد یک رشد سریع منطقه‌ای به میزان ۵ درصد بودیم، که دلیل عمده آن سطح بالای تجارت منطقه‌ای و حجم بالای سرمایه‌گذاریهای خارجی بود که می‌بایست به عوامل فوق و وجود

می دهد .

واحد: میلیارد ریال

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸
۱۱۹۱۰/۷	۱۱۱۶۱/۸	۱۰۶۵۳/۷	۹۴۰۰/۵	۸۲۲۶/۵

جدول شماره ۴

است تا اقتصاد ایران رشد مطلوب را بدست نیاورد .
در بخش بعدی نوشتار حاضر به بررسی وضعیت تجاری کشورهای فوق و جمهوری اسلامی ایران خواهیم پرداخت .

کاهش رشد تولید در ایران در سال ۱۹۹۳ باعث گردید تا درصد رشد کلان تولید کشورهای شرق آسیا کاهش یابد و از ۶/۴ درصد در سال ۱۹۹۲ به ۳/۴ درصد در سال ۱۹۹۳ تنزل پیدا کند (نمودار شماره ۴)

با توجه به مطالب فوق بایستی اذعان داشت که سال ۱۹۹۳ سال مطلوبی برای کشورهای توسعه یافته و بعضی از کشورهای در حال توسعه کسه اقتصاد آنها وابسته به وضعیت بازارهای کشورهای در حال توسعه می باشد نبود . وابستگی اقتصاد ایران به تولیدات نفت و متبوع آن به میزان تقاضای جهانی و کشورهای توسعه یافته باعث گردیده

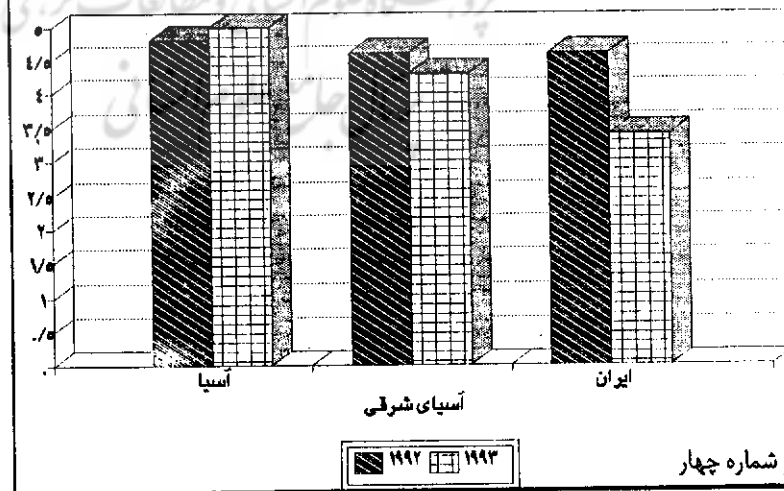
پایان یافتن است ، کمه همین دلیل تغییرات دو ما تا خرسال ۱۳۷۲ در گزارش سال ۱۹۹۳ آنکتاد لحاظ نگردیده است . به طور کلی دلایل عمده پایین بودن رشد تولید در سال ۱۳۷۳ در ایران مربوط به مشکلات ناشی از اجرای سیاست یکسان سازی نرخ ارز در این سال ، و به موازات آن اقدامات لازم در جهت تامین کسری بودجه ، تغییر در سیاستهای پولی و بانکی ، خصوصی سازی واحدهای تولیدی از یک طرف و نامساعد بودن بازار جهانی نفت و کاهش قابل توجه درآمدهای ارزی و متبوع آن کاهش واردات مواد اولیه و سقوط سطح تولید از طرف دیگر . از عمده ترین مشکلات اقتصاد کشور در سال ۱۳۷۲ بود ، که البته می بایست شرایط سیاست جهانی و ادا امر کود حاکم بر اقتصاد کشورهای توسعه یافته را نیز با آن اضافه نمود . جدول شماره ۴ تغییرات تولید ناخالص ملی در سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲ را به قیمت های ثابت سال ۱۳۶۱ نشان

شرایط بین المللی و ادا مشکلات حاکم بر بازار بین المللی نفت باعث کاهش درصد رشد تولید در ایران گردید ، در سال ۱۳۷۱ تولید ناخالص ملی به قیمتهای ثابت سال ۱۹۹۱ نسبت به سال ۷۰ پیم رشد ۷/۴ درصد رسید . بر اساس آمارهای بانک مرکزی ایران میزان رشد تولید ناخالص ملی به قیمتهای ثابت سال ۱۹۹۱ در سال ۱۳۷۲ نسبت به سال ۱۳۷۱ با رشد ۶ درصد مواجه است و این در حالی است که در گزارش سالانه آنکتاد مربوط به سال ۱۹۹۴ (UNCTAD, UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE & DEVELOPMENT) رشد تولید در سال ۱۹۹۳ در ایران - نسبت به سال ۱۹۹۲ با کاهش منعکس شد مواز ۶/۴ درصد در سال ۱۹۹۲ به ۴/۴ درصد در سال ۱۹۹۳ کاهش پیدا کرد . گمان است ، که احتمالاً " دلیل این امر این است که سال ۱۹۹۳ میلادی دو ماه زودتر از سال ۱۳۷۲ آغاز و دو ماه زودتر

منابع :

- مرکز آمار ایران ، سالنامه های آماری (۱۳۶۸ - ۱۳۷۲)
- بانک مرکزی ایران ، گزارش های اقتصادی (۱۳۶۸ - ۱۳۷۲)
- UNCTAD: TRADE & DEVELOPMENT REPORT (1992 - 1994)
- IMF: WORLD ECONOMIC OUTLOOK (1993-1994)
- ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE, ECONOMIC SURVEY OF EUROPE IN 1993 - 1994, UNITED NATIONS PUBLICATION

درصد تغییرات GNP در ایران در مقایسه با آسیا و آسیای شرقی (۱۹۹۲-۱۹۹۳)

نمودار شماره چهار